

De man die de kathedraal redde

Een boek, een film en een toneelstuk hadden als thema De Aanslag. Achtereenvolgens Harry Mulisch, Fons Rademakers en Ursul de Geer lieten zich inspireren door de moord op de foute politieman Fake Krist in Haarlem. Onlangs verscheen een mini-documentaire over de gebeurtenissen op 25 oktober 1944 op de Westergracht.

Dit keer is het een familielid van een van de hoofdrolspelers die in de geschiedenis dook. Boni Li-A-Sam wil met zijn online video zijn oudoom Henk Spee eren, een oudere broer van zijn opa. Aanleiding is die ene opmerking een paar jaar geleden. „Oom Henk heeft in de oorlog de kathedraal gered”, meldt zijn moeder tussen neus en lippen door. Geen idee waar ze het over heeft.

Dat verandert als de 53-jarige Aerdenhouter op onderzoek uitgaat, in archieven speurt en met betrokkenen praat. Hij interviewt onder meer oud-inspecteur Guus Hartendorp die in 1994 het boek 'Politieverzet in Haarlem tijdens de Tweede Wereldoorlog' publiceert. Daarin schrijft de amateurhistoricus uitgebreid over de geruchtmakende aanslag. Hij presenteert zijn boek op het Hoofdbureau van Politie aan de Koudenhorn exact vijftig jaar na de moord.

Sicherheidsdienst

Boni Li-A-Sam mag zich inmiddels ook deskundige noemen. Zo weet hij precies waarom de aanslag per se op 25 oktober moest plaatsvinden. De foute hoofdwachmeister

Henk Spee.

Krist had de dag ervoor de hand weten te leggen op een lijst met tweehonderd verzetsmensen. Die zou hij snel naar de Duitse Sicherheitsdienst in Amsterdam brengen. Wachten met de aanslag was volgens de ondergrondse niet verantwoord.

Een kleine 76 jaar later staat Li-A-Sam op de plek waar de fanatieke NSB'er zijn laatste adem uitblies. De documentairemaker vertelt gedetailleerd over de moord. Zijn reconstructie wordt af

en toe onderbroken door bladblazerlawaai van een groenploeg van Spaarnelanden, die het plantsoen aan de noordkant van de Kathedrale basiliek Sint Bavo opkalefaterf. Het moet weer keurig netjes zijn voor de herdenking rond het monument 'Treurende Vrouw', volgende maand. Om het standbeeld uit 1950 van kunstenaar Ludwig Oswald Wenckebach liggen tegels met de namen van de mannen die als vergelding een dag na de aanslag zijn doodgeschoten.

Zwarte Alida

Li-A-Sam wijst naar het rijtjeshuis van waar de 40-jarige Krist die kille ochtend van woensdag 25 oktober op zijn fiets vertrok: Westergracht 42. Hij woonde in bij het Duitsgezinde echtpaar Rozeboom. „Zij werd Zwarte Alida genoemd”, weet Li-A-Sam. „Dat zegt genoeg. Bij hen in huis was Krist als landverrader veilig.”

Nog geen minuut nadat Krist de woning heeft verlaten om naar zijn werk op het toenmalige Hoofdbureau van Politie aan het Nassauplein te gaan, ligt hij op straat. Het eerste schot uit de karabijn van verzetsman Gommert Krijger mist doel en eindigt in een muur van de kathedraal. Het gat zit er nog steeds. Volgende pogingen zijn raak.

Henk Spee - werkzaam als onderzoeker bij de Haarlemse politie - is snel voor onderzoek ter plaatse. Hij herkent collega Krist uiteraard onmiddellijk: jarenlang hebben ze op hetzelfde bureau gewerkt. De laatste tijd is dat anders. De collaborerende agenten beheren het Hoofdbureau, de 'goede' politiemannen zitten op het afdelingsbureau 'Centrum' in de Smedestraat.

De rooms-katholieke Spee heeft meteen door welke impact de moord heeft. Krist was een belangrijke Haarlemse pion voor de Sicherheitsdienst, dus de Duitsers zullen zijn dood hoe dan ook wreken. Er is geschoten vanuit de gymzaal van de - aan de andere kant van de Westergracht gelegen - Bavoschool, maar dat wil Spee verdoezelen. De kathedraal, die is gelieerd aan de lagere school, zal hoogstwaarschijnlijk het doelwit zijn van een wraakactie.

De rooms-katholieke Spee heeft meteen door welke impact de moord heeft. Krist was een belangrijke Haarlemse pion voor de Sicherheitsdienst, dus de Duitsers zullen zijn dood hoe dan ook wreken. Er is geschoten vanuit de gymzaal van de - aan de andere kant van de Westergracht gelegen - Bavoschool, maar dat wil Spee verdoezelen. De kathedraal, die is gelieerd aan de lagere school, zal hoogstwaarschijnlijk het doelwit zijn van een wraakactie.

Nest uitbranden

Zijn vrees wordt gevoerd door het verhaal dat Krist's hospita Alida Rozeboom houdt als ze vlak na de aanslag ter plekke komt. Ze vertelt tegen Duitse officieren dat vanuit de kathedraal is geschoten en dat pastoor Filbry stoïcijn's toekweek. „We zullen dat nest wel uitbranden”, wordt geroepen door een Duitser. Dat kan in de ogen van Spee alleen maar het opblazen van de basiliek betekenen.

Spee, die ook voorzitter is van de rooms-katholieke politiebond St. Michaël, bedenkt zijn eigen waarheid. Hij komt met het scenario dat er is geschoten vanuit een bosje bij de naastgelegen speeltuin Ma-

De beroemde foto van de aanslag.

FOTO NEDERLANDS INSTITUUT VOOR OORLOGSDOCUMENTATIE

Hannie Schaft

De aanslag op Fake Krist is ten onrechte voor altijd gelieerd aan Hannie Schaft. Zij zou de ochtend van de moord met haar verzetsvriendin Truus Menger op weg zijn geweest naar de Westergracht om de foute politieman van het leven te beroven. Voordat ze arriveren, heeft een andere groep van de ondergrondse toegeslagen.

In het boek De Aanslag van Harry Mulisch heeft Hannie Schaft ook een rol gekregen. Ze wordt door hem Truus Coster genoemd. Boni Li-A-Sam is na uitgebreid onderzoek tot de conclusie gekomen dat van geen enkele betrokkenheid van Schaft en Menger sprake is.

onderscheiding Pro Ecclesia et Pontifice ontvangt voor zijn helddendaad. Twee jaar eerder is Spee koninklijk onderscheiden. Toch is zijn handelen niet onom-

streden. Wellicht was het leven van het tiental gespaard gebleven als de Duitse woede zich op de basiliek had gericht. Li-A-Sam denkt van niet. „Ze stonden sowieso op de dodenlijst en hadden het einde van de oorlog niet gehaald. Als ze toen niet waren geëxecuteerd, was het later gebeurd.” Li-A-Sam heeft een brief gelezen die Spee schreef aan de moeder van Robert Loggiers, een van de gesneuvelde mannen. „Daarin legt hij uit dat de liquidatie van Fake Krist onvermijdelijk was.”

Uitgebreid

Met het afronden van zijn mini-documentaire gaat het boek voor Li-A-Sam zeker nog niet dicht. Hij snakt naar nog meer bijzonderheden over de belangrijkste aanslag van het Nederlands verzet. Het liefst had hij uiteraard zijn oudoom zelf gesproken, maar die overleed in 1956. Li-A-Sam hoopt in contact te komen met zijn familieleden, vrienden en andere betrokkenen. Wat hem betreft komt er in een later stadium een uitgebreidere documentaire over de aanslag.

Arnold Aarts

Aerdenhouter Boni Li-A-Sam eert oudoom

Henk Spee met mini-documentaire

zaterdag 25 april 2020

Boni Li-A-Sam naast het monument voor de tien gefusilleerden.

FOTO UNITED PHOTOS/TOUSSAINT KLIJTERS

